duženos. Mūre visai nestebėta skaldytų akmenų. Atraminės pylimų sienos pastatytos antruoju pusiasalio pilies statybos etapu, tai yra apie XIV a. pabaigą.

68,4 m^2 dydžio **perkasa 24** ištirta griovoje, kuri skyrė priešpilį nuo Aukų kalno. Spėjama, jog ties ŠR gynybinės sienos viduriu XIV–XV a. galėjęs būti tiltas per griovį. Todėl nuspręsta šioje vietoje įrengti apžvalgos aikštelę. 1963 m. spėjamo tilto vietoje A. Tautavičiui ištyrus perkasą (C4), rastos kelios stulpavietės (*LIIR,* f. 1, b. 254). Tačiau tyrimo autorius aiškiai neįvardijo, ar jos galėtų būti siejamos su tilto poliais. 2021 m. vykdant tyrimus griovio dugnas pasiektas ties H_{abs} 149,57 m. Jame taip pat aptikta 11 duobių, kurios tarsi sudarė dvi grupes. Tačiau tik kelias iš jų galima priskirti stulpavietėms. Dalis duobių galėjo būti iškastos XVI–XVII a., o viena – XIX a. Tad atsakyti į klausimą, ar šioje vietoje tikrai stovėjo tiltas – negalima. Beje, kultūrinis sluoksnis ties griovio viduriu buvo 1,25 m storio, kraštuose – 1,85–2,35 m storio. Tyrimo metu išskirti XIV a. II pusės – XV, XVI–XVII ir XIX–XX a. kultūrinio sluoksnio horizontai.

Paskutiniame tyrimų etape tako bei niveliuojamų paviršių vietose atlikti žvalgymai. Iš viso žvalgyti 7 plotai, kurių bendras dydis 1061,5 m^2. Juose archeologinio sluoksnio neaptikta arba jis nepasiektas. Visuose plotuose fiksuoti XX a. suardymai. Plote 4, žvalgytame šalia ŠR bokšto griovio PR dalyje, atidengti 8,5 m ilgio pamatų fragmentai. 1963 m. šioje vietoje jau buvo atlikti archeologiniai kasinėjimai (A. Tautavičius). Tuomet perkasoje C4 atidengti pastato su dviem patalpomis pamatai (*LIIR,* f. 1, b. 254). Pastatas tiksliau nedatuotas. Šiai dienai galime konstatuoti, kad pamatai labai apardyti restauruojant pilies sienas, jie išliko fragmentiškai. Atlikus architektūrinius tyrimus nustatyta, kad pastatas stovėjęs XVII a. II pusėje – XVIII a. Baigus žvalgymus pamatai uždengti ir užkasti.

2020–2021 m. archeologinių tyrinėjimų metu rasti 1332 radiniai, kurie nuolatiniam saugojimui perduoti TIM.

Trakai Peninsula Castle

In 2020–2021, an excavation and field survey were conducted both in and around the outwork of Trakai Peninsula Castle (Fig. 1). Outside it, trenches totalling 2337 m^2 were excavated at the site of future footpaths, power lines, parking lots, fire hydrants, and a bridge and inside it, 19 various-sized trenches totalling 1202.15 m^2 were excavated to a planned depth at the site of future footpaths, parking lots, and power line routes. It was determined that the upper cultural layer horizons in the greater part of the trenches had been disturbed by 19th–20th-century digging. The lower horizons were not reached during the investigation. The layers are rich with finds dated to the second half of the 14th–20th centuries (Fig. 2). Late 14th-century fragments of rampart retaining walls from the outwork were discovered in Trenches 8, 17, and 19 (Fig. 3).

Darius Kiniulis

Pilaitės piliavietė

2021 m. toliau tirta Pilaitės piliavietė (Vilnius). Jos teritoriją KPC žvalgė 1979 ir 1987 m. (KPC PB, f. 27, ap. 1, b. 82 b. p. 36 ir f. 27, ap. 1, b. 136, p. 102–103), tyrinėjo 1995 (Z. Baubonis) (*LIIR*, f. 1, b. 2574), 1996 (A. Kuncevičius) (*LIIR*, f. 1, b. 2728), 2008 m. (A. Zalepūgienė) (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 207–212) (1 pav.). 2021 m. archeologinius tyrimus organizavo KPIP, jie dalinai finansuoti pagal Lietuvos kultūros tarybos projektą „Pilaitės kultūros paveldo sklaida“. Piliavietėje stovėjusių rūmų

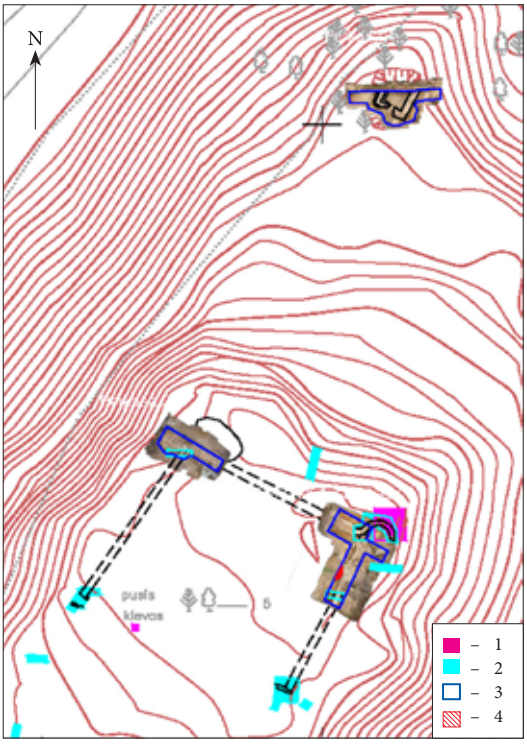

1 pav. Tirtų plotų situacijos planas: 1 – 1996 m. žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai; 2 – 2008 m. žvalgomieji tyrimai; 3 – 2021 m. detaliųjų tyrimų vietos; 4 – 2021 m. tyrimų metu atidengta ūkinė duobė. R. Tamulyno brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigated areas: 1 – 1996 field evaluation and survey; 2 – 2008 field evaluation; 3 – 2021 excavation sites; 4 – the storage pit revealed by the 2021 investigation.

statyba siejama su LDK garsios didikų Astikų giminės atstovu Grigaliumi Astiku. 1492–1494 m. jis buvo Valdovų rūmų maršalka, nuo 1494 m. – Anykščių, o nuo 1495 m. – Merkinės seniūnas, 1509 m. valdė Užpalių ir Pienionių seniūnijas, 1510–1518 m. buvo Trakų vaivada, valdė Alantą, Kavarską, Darsūniškį, Maišiagalą, turėjo žemės prie Kernavės, Musninkų, Upytės. 1499 m. jis pradėjo statyti mūrinę galią reprezentuojančią pilį Pilaitėje. 1519 m. jam mirus, pilį toliau statė jo sūnus Grigalius Astikas Viršila. Spėjama, kad pilis sugriauta 1655 m., per LDK karą su Rusija užimant Vilnių. Vėlesniais šimtmečiais vietos gyventojai griovė rūmų sienas, kad galėtų išrinkti statybai tinkamas plytas bei akmenis. XIX a. pradžioje fiksuojami jau tik rūmų griuvėsiai, nors 1828 m. rūmų plane dar aiškiai matyti rūmų planas su dviem bokštais.

2021 m. ištirtos 4 perkasos piliavietės aikštelės Š gale, ŠR ir ŠV pusėse, siekiant patikslinti buvusių rūmų pastato planą (2 pav.) ir galbūt identifikuoti vieno gynybinio bokšto vietą. Perkasų dydis ir orientacija parinkti remiantis 2008 m. vykdytais architektūriniais tyrimais, kurių metu R. Zilinskas nustatė, kad rūmai galėjo būti 30x15 m dydžio. 2021 m. iš viso ištirtas 140 m^2 plotas.

Perkasa 1 (40 m^2 dydžio) tirta piliavietės aikštelės ŠR kampe, į P pusę nuo 1996 m. tirtos perkasos 1 ir 2008 m. tirtos perkasos 10, kur

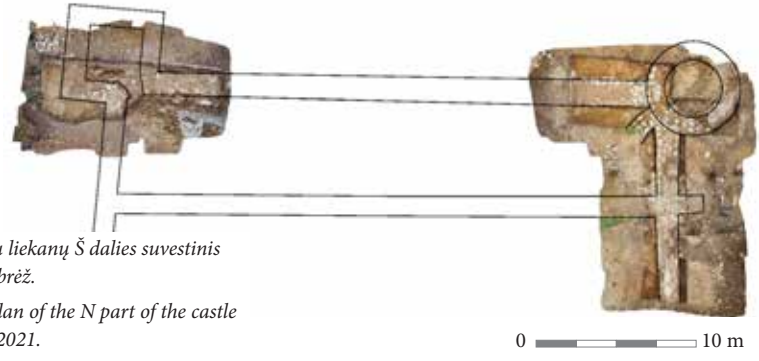

2 pav. 2021 m. tirtų rūmų liekanų Š dalies suvestinis fotoplanas. R. Tamulyno brėž.

Fig. 2. A synoptic photo plan of the N part of the castle remnants investigated in 2021.

atidengtas ŠR apvalaus bokšto fragmentas. Šįkart atidengta to paties apvalaus bokšto PR dalis. Bokštas iš išorės buvo tinkuotas, išlikę fragmentiški tinko likučiai. Vidinis bokšto skersmuo 3,5 m, o išorinis – 5,5 m. Tyrimų metu taip pat atidengtos rūmų sienų R ir Š jungtys su bokštu. Fiksuotas 4,3 m ilgio ir 1,5 m pločio pilies Š sienos fragmento pamatas. Iš karto po paviršiniu dirvožemio sluoksniu fiksuotas 1–1,2 m storio žemių ir griuvenų kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta daug pilies statybinių medžiagų – plytų, čerpių ir jų fragmentų, grindų plytelių, lauko riedulių, mūro skiedinio trupinių, kaltinių vinių, žiestos neglazūruotos ir glazūruotos keramikos fragmentų. Perkasos PV kampe, matyt, buvo krosnis. 1,15 m gylyje atsidengė plytų eilė, po kuriomis išryškėjo 10 cm storio degėsių sluoksnis. Po juo vėl buvo plytų eilė ir antras 10 cm storio degėsių sluoksnis (3 pav.). Šalia spėjamos krosnies į R pusę fiksuota plūkto molio asla, po kuria rasta plomba ir Švedijos karalienės Kristinos Rygos miesto 1634–1638 m. šilingas.

Perkasa 2 (25 m^2 dydžio) tirta piliavietės aikštelės ŠV kampe. Dalis perkasos P sienelės ribojosi su 2008 m. tirta perkasa 9, kai buvo atidengtas rūmų V sienos fragmentas. 2021 m. tyrimų metu fiksuotas 4,3 m ilgio, 1 m pločio Š sienos tęsinys, tirtas perkasoje 1 (4 pav.). Pažymėtina, kad surastos rūmų sienos šioje dalyje yra ne antžeminės, o po rūmais buvusio rūsio patalpos. Prie Š sienos vidinės pusės iš plytų suformuoti laiptai, atsekamos 4 laiptų pakopos, žemėjančios į V pusę. ŠV rūmų kampe atidengta buvusio bokšto kvadratinio pamato dalis su išorinėje V pusėje primūryto kontraforso ar latrinos mūro fragmentu. Bokšto P siena buvo 5,5 m ilgio. Griuvenų kultūrinis sluoksnis buvo



3 pav. Perkasos 1 PV kampe atidengta spėjamos krosnies vieta. D. Kiniulio nuotr.

Fig. 3. The suspected stove site unearthed in the SW corner of Trench 1.

4 pav. Perkasoje 2 atidengtos piliavietės aikštelės ŠV kampo mūro liekanos. R. Tamulyno nuotr.

Fig. 4. The remains of a wall unearthed in Trench 2 in the NW corner of the castle.







5 pav. Perkasoje 1 ir 3 atidengtos piliavietės aikštelės ŠR kampo mūro liekanos. R. Tamulyno nuotr.

Fig. 5. The remains of a wall unearthed in Trenches 1 and 3 in the NE corner of the castle.

6 pav. Perkasoje 4 atidengtos kriptos sienų mūro liekanos. R. Tamulyno nuotr.

Fig. 6. The unearthed remains of the crypt's masonry walls in Trench 4.

nuo 1 iki 1,3 m storio. Jame rasta statybinių ir buitinių dirbinių fragmentų. Atlikus tyrimus apskaičiuota, kad rūmų Š siena buvo apie 30 m ilgio.

Perkasa 3 (30 m^2 dydžio) Š pusėje ribojasi su perkasa 1, o P pusėje ribojasi su 2008 m. tirta perkasa 3 (5 pav.). Tyrimų metu fiksuota rūmų R siena, kuri buvo 10 m ilgio, pamatas 1,4 m

pločio, siena 1 m pločio. PR kampo R pusėje išlikęs 1,8 m pločio kontraforso fragmentas. Taip pat fiksuota 80 cm ilgio P sienos dalis. Rūmų sienų išorė buvo tinkuota, vietomis išlikę tinko fragmentų. P rūmų sienos išorėje atidengta 1,6 m pločio, 1,15 m gylio ūkinė duobė. Joje rasta buitinės keramikos, koklių, taip pat batų pasagėlių, stiklo dirbinių fragmentų. Atlikta grunto mėginio makrobotaninė analizė parodė nedidelę botaninių radinių koncentraciją užpilde. Galbūt duobė užpildyta gana greitai, gal ne vegetacijos laikotarpiu, t. y. šaltojo sezono metu.

Perkasa 4 (45 m^2 dydžio) tirta piliavietės ŠV pašlaitėje, žemesnės terasos ŠV kampe. Tyrimų metu paaiškėjo, kad tai buvusios koplyčios su laidojimo kripta vieta. Fiksuota stačiakampio plano kriptos P siena ir didžioji V bei R sienų dalis. Iš viso ištirtas apie 7,7 m^2 dydžio kriptos plotas. P sienoje yra apie 80 cm pločio įėjimo anga (6 pav.). Taip pat P sienoje atidengtas kriptos cilindrinių lubų plytų mūro arkinės konstrukcijos fragmentas. Kriptos grindų lygyje, 3 m gylyje nuo išlikusių sienų viršaus rasti suardyti kapai (7 pav.). Atlikti antropologiniai tyrimai parodė, kad kriptoje aptikti mažiausiai 4 skirtingo amžiaus individų palaikų fragmentai: 3 suaugusių (vienas jų – vyriškos lyties, 40–50 m.) ir vieno nesuaugusio individo. Rasta fragmentiškai išlikusios karsto medienos, jo puošybos kniedžių, spyna (8, 9 pav.).

Aplink koplyčią fiksuotas apie 50–70 cm storio iš žemių ir griuvenų susidaręs kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta koklių fragmentų, langų stiklų fragmentų, pentinas. Visose perkasose atkastas mūras yra maždaug vieno laikotarpio. Plytos rausvos, rusvos, 29,5–32x13–16,7x7,2–8,5 cm dydžio, rištos vidutinio stambumo ir riebumo skiediniu. Atkastuose mūruose naudota daug lauko riedulių. Akmenų eilė visur suklota pamatų paduose. Rūmų pas-



7 pav. Perkasa 4, suardytas palaidojimas kriptoje. D. Kiniulio nuotr.

Fig. 7. The disturbed burial found in the crypt in Trench 4.



8 pav. Perkasa 4, kriptoje rasta spyna. D. Kiniulio nuotr.

Fig. 8. The lock found in the crypt in Trench 4.

0 3 cm



0 3 cm

9 pav. Perkasa 4, kriptoje rastos figūrinės karsto kniedės. D. Kiniulio nuotr.

Fig. 9. The decorative coffin nails found in the crypt in Trench 4.

tatas ir koplyčia buvo dengti raudonomis čerpėmis, kurių ypač daug rasta koplyčios teritorijoje. Visuose tirtuose plotuose aptikta melsvos, gelsvos, žalsvos, baltos spalvos grindų plytelių fragmentų. Rūmų teritorijoje rasta langų vyrių, koklių fragmentų, buitinės keramikos, langų stiklo fragmentų, stiklinių dirbinių, XVII a. šilingų ir kitų buities daiktų. Taip pat rastas Astikų giminės heraldinis koklis.

Tirtuose plotuose surinkta daug zooarcheologinės medžiagos. Atlikus jos analizę galima pasakyti, kad ji nėra labai būdinga naujųjų laikų miestams, o artimesnė tokio laikotarpio kaimo vietovių medžiagai – mažiau negu miestuose galvijų ir palyginti daug kiaulių kaulų. Specializuotos veiklos pėdsakų nepastebėta, o ištirtą medžiagą galima apibūdinti daugiausia kaip stalo atliekas, nors dalį medžiagos galima įvardyti ir kaip skerdienos dorojimo atliekas.

The Pilaitė Castle Site

In 2021, in order to further define the layout of the former palace building (Fig. 1) and possibly identify the location of one defensive tower, the investigation of the Pilaitė Hillfort site (Vilnius) was continued with the excavation of 4 trenches (totalling 140 m^2) at the N end of the hillfort enclosure and on the hillfort's NE and NW slopes. The investigation at the NW and NE ends of the palace's N wall revealed two, roughly 4.3 m long fragments of it (Fig. 2). At the NW corner, the S side of a square tower, the S wall of which was 5.5 m long, and the S side of a wall fragment from a counterfort or latrine attached to the outside of the tower's NW corner were uncovered in Trench 2 (Fig. 4). At the NE corner, the S part of the 5.5 m diameter round tower (trench 3), the palace's 10 m long E wall, a counterfort fragment outside the palace's SE corner, and an 80 cm long fragment of the palace's S wall (Trench 1) were uncovered (Figs. 3, 5). The masonry foundations of the palace's E defensive wall continue towards the S from the palace's SE corner. Thus, this investigation has revealed the palace's size: 30x10 m (Fig. 2).

On the NW slope, at a distance from the palace, the site of the former chapel was discovered on a corner of a lower terrace and a 7.7 m^2 square burial crypt uncovered and excavated. Its S wall had an 80 cm wide entrance (Fig. 6). A fragment of a brick arch structure from the crypt's cylindrical ceiling was unearthed in the S wall. Fragments of the remains of at least 4 individuals of different ages: 3 adults (one a 40–50-year-old male) and an adolescent were discovered in the crypt (Figs. 7–9).

The archaeological investigation identified a 0.4–1.6 m thick, 16th–17th-century cultural layer, which mostly consisted of rubble with abundant fragments of structural and household ceramics, metal artefacts, and glass artefacts. The construction of the palace was begun in 1499 by Grigalijus Astikas and it is conjectured that it was demolished in 1655 during the occupation of Vilnius during the Russo-Polish War (1654–67).

Darius Kontrimas

Tyrimai Pilies kalne

Iki šiol įvairaus pobūdžio ir apimčių archeologiniai tyrimai vykdyti įvairiose Vilniaus Pilies kalno vietose. Dalies ankstyviausių, XX a. vykdytų tyrimų medžiagos neišliko. Ankstesni tyrimai ir jų rezultatai jau ne kartą apžvelgti (*ATL 1982 ir 1983 metais*, 1984, p. 25–26; *ATL 2003 metais*, 2004, p. 155–157; *ATL 2011 metais*, 2012, p. 199–204; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 209–210; *ATL 2016 metais*, 2017, p. 174–183; *ATL 2019 metais*, 2020, p. 157–163, 177–184).